

# СТЕПАН БАНДЕРА



Фото люб'язно надано автором

Микола Посівнич — кандидат історичних наук, науковий працівник відділу новітньої історії Інституту українознавства НАН України та президент фонду «Літопис УПА». Досліджує націоналістичний рух, вивчає діяльність Степана Бандери, Романа Шухевича та інших видатних діячів. Автор 6 монографій, 6 брошур і понад 140 статей, упорядник і редактор 16 книг.

## Особистість • Доля • Міф

Степан Бандера. Хто він? Герой? Зрадник? Символ? Дискусії навколо цієї яскравої та суперечливої особистості не вщухатимуть ще довго.

Що ж робить цього не дуже високого і зовсім не кремезного чоловіка символом, прапором, ім'ям? Чому з одних трибун його називають ворогом, а з інших — Провідником і героєм? Щоб зрозуміти це, варто почати з подолання стереотипів, які утвердилися в суспільстві. Базуючись на архівних документах, цікавих і невідомих широкому загалу матеріалах, автор розповідає про життєпис лідера ОУН без штучно створених міфів: які погляди він мав, якими ідеалами керувався і, зрештою, якою він був людиною.

[www.trade.bookclub.ua](http://www.trade.bookclub.ua)



СТЕПАН БАНДЕРА

Микола Посівнич



УКРАЇНЦІ  
ІСТОРІЯ НЕСКОРЕНИХ



Микола Посівнич

СТЕПАН  
БАНДЕРА

КЛУБ  
СІМЕЙНОГО  
ДОЗВІЛЛЯ



**УКРАЇНЦІ**  
ІСТОРІЯ НЕСКОРЕНИХ



Микола Посівнич

# СТЕПАН БАНДЕРА

ХАРКІВ **КЛУБ**  
2015 **СІМЕЙНОГО**  
**ДОЗВІЛЛЯ**

УДК 94(477)  
ББК 63.3(4Укр)6  
П61

Жодну з частин цього видання  
не можна копіювати або відтворювати в будь-якій формі  
без письмового дозволу видавництва

Дизайнер обкладинки *Сергій Місяк*

---

Популярне видання

**ПОСІВНИЧ Микола  
Степан Бандера**

Головний редактор *С. С. Скляр*  
Завідувач редакції *К. В. Новак*  
Відповідальний за випуск *І. Г. Веремій*  
Редактор *С. С. Скляр*  
Художній редактор *С. В. Місяк*  
Технічний редактор *В. Г. Євлахов*  
Коректор *О. О. Старова*

Підписано до друку 03.02.2015.  
Формат 70x100/32. Друк офсетний.  
Гарнітура «Minion Pro». Ум. друк. арк. 10,32.  
Наклад 4000 пр. Зам. № .

Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля»  
Св. № ДК65 від 26.05.2000  
61140, Харків-140, просп. Гагаріна, 20а  
E-mail: [corp@bookclub.ua](mailto:corp@bookclub.ua)

Віддруковано у ВАТ «Харківська книжкова фабрика "Глобус»»  
61012, м. Харків, вул. Енгельса, 11.  
Свідоцтво ДК № 2891 від 04.07.2007 р.  
[www.globus-book.com](http://www.globus-book.com)

---

- © Посівнич Микола, текст та ілюстрації, 2015
- © Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», видання українською мовою, 2015
- © Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», художнє оформлення, 2015

ISBN 978-966-14-8302-5

## ПЕРЕДМОВА

Щоб зрозуміти якусь добу чи якийсь народ,  
треба зрозуміти їхню філософію.

*Бертран Рассел*

«Бандеризація України — головна загроза Росії». Така сентенція з 2002 р. з'являється в багатьох засобах масової інформації Росії, і в пересічного читача чи слухача постає логічне запитання: то хто такий Степан Бандера, яка його політика і яку загрозу він становить для Російської Федерації тепер або ж СРСР 1959 р.?!

Хто він? Герой?! Зрадник?! Символ?! Колаборант?! Фашист (чи все ж таки нацист)?

Дискусії навколо надання Степанові Бандері звання Героя України, вшанування учасників боротьби за незалежність України у XX і XXI століттях не вщухатимуть ще довго, тому нам варто почати з маленьких кроків у подоланні стереотипів, які утвердилися в суспільній свідомості.

Постать Бандери повернулася в незалежну Україну 1991 р. й опинилася в епіцентрі боротьби як символ українського визвольного руху та неодноразово використовується в політичній боротьбі. Визнання Бандери — свідчення зрілості України як держави, що сама вирішує, яких героїв їй шанувати і яке майбутнє будувати.

Однак після 105-ї річниці від дня народження і 55-ї від убивства його постать і надалі залишається міфологізованою. На сході України, не кажучи вже про Росію, Польщу, Чехію, Німеччину, Степана Бандеру знають лише як



фанатичного терориста, котрий застосовував усі методи для досягнення своїх цілей, а це має мало спільного з його реальною діяльністю та поглядами.

У зв'язку із сучасними подіями в Україні: Майданом Гідності, окупацією Росією Криму та веденням нею прихованої (гібридної) війни на Донбасі — протягом останнього часу відвідуваність в Інтернеті сторінок про Степана Бандеру різко зросла. Присвячену йому сторінку в російській Вікіпедії відвідало близько мільйона людей. На загал російські засоби масової інформації констатували, що в Україні до влади прийшли «бЕндерівці» (можливо, жителі чи вихідці з міста Бендер у Молдові) — і майже одразу ж 520 тисяч переглядів сторінки про те, хто ж насправді такий Степан Бандера, було зафіксовано саме в україномовній Вікіпедії. За даними Google Trends — сервісу, який аналізує пошукові запити користувачів у всьому світі за кількістю, ідеолог українського націоналістичного руху обійшов легендарного революціонера Ернесто Че Гевару. Значний інтерес особа Бандери викликала в Молдові, Білорусі та Казахстані, а також на англійській, німецькій, чеській та інших версіях статті. Пропаганда свого домоглася — кращий піар придумати годі. Та навіть мертвий Степан Бандера декому дуже заважає, бо як інакше пояснити те, що 17 серпня 2014 р. у далекому Мюнхені вандали сплюндрували його могилу.

На жаль, в українському варіанті трактування Бандери іде за старим радянським зразком: під Леніним розуміємо партію, а під партією — Леніна... Бути символом українського визвольного руху за життя й відчувати відповідальність за свої вчинки є найвищим тягарем для героя. Про це писав Степан Бандера: «Мушу Вам щиро сказати, що мені дуже



важко. Гнітить мене невимовно те, що з моїм ім'ям зв'язуються найбільші цінності нашої боротьби, куплені працею, великими жертвами і кровію Найкращих Друзів. Чуюся негідним служити за символічне зосередження тих вартостей українського визвольного руху. Під тим моральним тягарем людина слаба, все бачить, як мало сама внесла до спільних надбань, яка безмежна різниця між власним вкладом, власною спроможністю і власною вартістю та тим, що має репрезентувати й очолювати. Репрезентація — це не моє діло, не маю для цього жодних диспозицій і чуюсь зле в такій ролі. Змістом мого життя досі була боротьба, так і мусить бути далі. Не можу боротьби репрезентувати, коли не беру в ній участі. На репрезентанта “за склом” не надаюся».

Так видається, що сподівання частини українського суспільства, сформульовані в сентенції «Бандера прийде, порядок наведе» та в назві «Бандерштат», є репрезентацією «за склом» особи, а не дії. Парадоксальним є й те, що наші політики й громадські діячі проголошують бандерівські гасла, але не дотримуються їх. Бандеризація, на думку автора, та й, мабуть, у розумінні кремлівського режиму на чолі з Путіним, полягає в тому, щоб діяти й думати в інтересах України...

Як не дивно, у цьому контексті Провідник ОУН залишається й досі однією з найменш вивчених постатей українського визвольного руху. Життєвий шлях визначного борця за волю ще не здобув належної уваги з боку істориків у незалежній Україні, йому присвячено лише публіцистичні твори, невеликі статті та енциклопедичні довідки. Тож про цього діяча інформація вже з'явилася, але зробити належний аналіз діяльності та визначити його місце в історії українська історична наука ще не спромоглася. Сучасним



дослідникам належить дати ґрунтовну оцінку Степанові Бандері як людині, творцю й інтерпретатору націоналістичної ідеології, організаторові й лідеру ОУН 1930—1950 рр.

Своєю чергою поляки, росіяни, євреї, чехи, німці та представники інших національностей активно дискутують про його місце й роль в історії. Безперечно, сучасні події надаватимуть дискусіям нового спрямування, розвінчуватимуть старі міфи й стереотипи, створюватимуть нові. На думку автора, постать Степана Бандери потрібно виводити з біло-чорних тіней, забронзовіння й подавати його погляди, вчинки та умови прийняття тих чи інших рішень у контексті історичних реалій, а не сучасних світоглядних позицій.



# РОДИНА

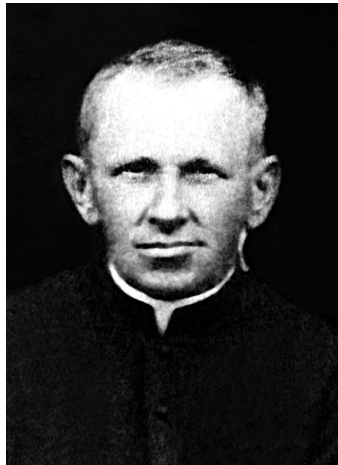
Для рідного краю,  
для меншого брата  
І сили, і душу свою положи.  
Не жди, яка буде за те тобі плата,  
Ніякої плати не жди, а служи!

*Іван Франко*

Родина Бандер походить із м. Стрий, що на Львівщині, де проживала в передмісті Лани і переважно займалася рільництвом і домашнім господарством. Щодо походження прізвища Бандера існує багато версій. За найбільш поширеною, з латини староукраїнською означає «прапор»; можливо, мало значення «керівник», «провідник», «проводир», «той, що попереду».

Дід Степана Бандери був дяком у церкві Благовіщення Пренепорочної Діви Марії.

**Отець Андрій**, батько Степана Бандери (11 грудня 1882, Стрий, нині Львівська обл. — 10 липня 1941, Київ), був відомим громадсько-політичним діячем, священиком УГКЦ



Отець Андрій Бандера





у селах Старий Угринів і Бережниця Калуського повіту (1913—1919, 1920—1933), Воля Задеравацька (1933—1937) та Тростянці (1937—1941). 1902 р. закінчив Стрийську гімназію. Співпрацював із журналом «Молода Україна». 1918 р. — організатор встановлення української влади у м. Калуш, формував військові загони із селян. Депутат Української національної ради ЗУНР у Станиславові (нині Івано-Франківськ). 1919 р. був військовим капеланом 9-го полку 3-ї Бережанської бригади II корпусу УГА (Української галицької армії). Разом із військами відступив за Збруч, але 1920 р. повернувся. Член УВО (Української військової організації). У 1928 і 1930 рр. був заарештований разом із сином Степаном. 22 квітня 1941 р. за звинуваченням у переховуванні члена ОУН Володимир Стефанишина був заарештований НКВД разом із доньками Володимирою й Оксаною, вивезений до Києва. На слідстві визнав себе націоналістом, прихильником збройної боротьби проти радянської влади. 8 липня 1941 р. засуджений до страти. Розстріляний у Києві. 8 лютого 1992 р. реабілітований прокуратурою України.

Мати **Мирослава** (2 серпня 1887, с. Бережниця, нині Калуський р-н, Івано-Франківська обл. — 22 квітня 1921, с. Старий Угринів, нині Калуський р-н, Івано-Франківська обл.) походить із родини священика УГКЦ Володимира Глодзінського. Восени 1906 р. одружилася з о. Андрієм Бандерою. Мати сімох дітей: Марти-Марії, Степана, Олекси, Володимири, Василя, Оксани, Богдана, Мирослави (померла немовлям). Хворіла на туберкульоз.

Усі діти отця Андрія й Мирослави Бандер були послідовними продовжувачами національно-визвольної боротьби своїх батьків.

Сестра **Марта-Марія** (22 червня 1907, с. Старий Угринів, нині Калуський р-н, Івано-Франківська обл. — 13 листопада 1982, смт Сухобузимське, Красноярський край, Російська Федерація) — громадська діячка, педагог. Після закінчення Стрийської учительської семінарії брала активну участь у громадсько-культурній діяльності. 1936 р. вступила в ОУН, співпрацювала з Володимиром Стефанишиним, Миколою Андрусівим, керувала Долинським районним проводом жіночої сітки. 22 травня 1941 р. її без суду і слідства відправили етапом на Сибір. Від липня 1941 р. до 9 лютого 1942 р. перебувала із сестрою Оксаною на спецпоселенні в с. Живий Ключ Козачинського району Красноярського краю. Обидві працювали різноробами в колгоспі «Серп і молот». Згодом проживали у с. Шуликове, а від 1953 р. — у с. Сухобузимське Красноярського краю. 1953 р. пробули два місяці в Москві, де сестер допитували, шантажували й вимагали засудити діяльність брата та звернутися до учасників збройного підпілля ОУН із проханням припинити боротьбу. Не досягнувши бажаного результату, КГБ відправив Марту й Оксану на заслання. Зі спецпоселення М. Бандера звільнена 4 березня 1960 р., але повернутися в Україну їй не дозволили. 1990 р. її останки перевезли спочатку до Львова,



Марта-Марія Бандера

## ЗМІСТ

Передмова.....	3
Родина .....	7
Дитинство .....	18
Стрийська гімназія і «Пласт». Львівська політехніка .....	22
У вирі визвольної боротьби .....	54
Крайовий Провідник ОУН.....	78
Варшавський і львівський судові процеси .....	88
У польських тюрмах .....	107
На чолі революційного проводу.....	115
У німецьких тюрмах і концтаборах.....	135
Нові виклики й завдання .....	152
Сім'я та особисте життя .....	184
Творча спадщина Провідника.....	199
Замахи радянських спецслужб .....	210
Крок у вічність: похорон Провідника.....	230
Перемога після смерті .....	240
Доля сім'ї.....	249
Післямова.....	252

## ЦИКЛ «УКРАЇНЦІ. ІСТОРІЯ НЕСКОРЕНИХ»



ОЛЕСЯ ІСАЮК. **РОМАН ШУХЕВИЧ**

*Життєпис, погляди та вчинки видатних українців у контексті історичних реалій. Зробіть власні висновки!*

До вашої уваги — перша науково-популярна біографія Романа Шухевича, захопливий опис життєвих перипетій Головного командира УПА та уважний аналіз його вчинків у ті складні часи. Спортсмен, пластун, підпільник, політв'язень, бізнесмен, командир добровольчого батальйону, зрештою, головнокомандувач партизанської армії, перша особа підпільної української державності — це тільки частина іпостасей Романа Шухевича.

Книга базується на архівних матеріалах, маловідомих широкому загалу, та спогадах сучасників.

До друку також готуються:

ОЛЕГ ДРУЗДЄВ. **ІВАН МАЗЕПА**

ТАРАС БАРАБАШ. **БОГДАН ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ**